

Durmuş Hocaoğlu

Kültür Değişmeleri; Kültürün “Sert” ve “Çekirdek” Unsurları

Ayyıldız, 20 Şubat 2000, Pazar., s.09
Durmuş Hocaoğlu, *Ayyıldız* Sıra No: 119; 2000-036; Şubat-14

Ayyıldız

TRT 2 Televiyonu, kültür yayınları yapan bir devlet TV kanalı. Bu kanalda geçtiğimiz hafta sonu (13 şubat, pazar, 19.25) TRT-TV'nin İzmir ekibi tarafından hazırlanan yeni bir kültür programı daha başladı. Tamamı beş bölümden oluşan bu yeni programın adı **“Kültür Değişmeleri”**.

Program içerisinde görüşlerine mürâcaat edilenlerden birisi olmak hasebiyle, programda dile getirmeye çalıştığım hususlardan birisini bugün bu sütuna taşımanın faydalı olacağını düşündüm. Geçtiğimiz pazar günkü ilk bölümünde üzerinde en fazla durduğum konu, Kültür'ün iki unsuru ve bunlarda meydana gelen değişmeler üzerine odaklanmıştı.

Sözkonusu bu iki unsur, **“Kültürün sert ve çekirdek unsurları”**dır.

★★★

Charles Bartlett tarafından tedâvüle sürülen **“Kültürün Sert Unsurları”** (veya, “kültürün sert kısımları”) terimi, “her kültürün, kendisini diğerlerinden ayırd etmek hususunda sembolik bir kıymeti haiz olan unsurlar”ı ifâde etmektedir. “Kültür Değişmeleri” isimli eserinde bu kavramı kullanan Mümtaz Turhan bu unsurların “kültürün en zayıf noktaları” olduğunu belirtmekte ve özetle şöyle demektedir: Bu unsurlar kültürün kendisi değil, sembolleridir; fakat sembol olmaları onların ehemmiyetsiz olmaları şeklinde anlaşılmalıdır; aksine, onlar kültürü temsil etmeleri bakımından çok mühimdirler. Bu sebeple, kültür değişmelerinde, bu unsurlar şâyet zorlanmaya mâruz kalacak, zor ile (cebren) değiştirilecek olurlarsa bu cebrin nefîcesi, toplumsal bilinçte şiddetli ve tahripkâr bir yaralanma olmaktadır. Merhum Turhan, bu konuda Türkiye ve Rusya örneğini vererek, kültürün sert unsurları arasında “kılık-kıyafet”i zikretmekte ve bu unsurların bu şekilde zor kullanılarak değiştirilmesi durumunda toplumda hâsıl olan tepkiyi, kitlelerin ruhunda meydana gelen çöküntüleri, kompleksleri detaylı bir şekilde anlatmakta ve filozof kişilikli bir âlim kimliği ile ders alınması gereken îkazlarda bulunmaktadır.

“Kültürün Çekirdek (Nüve) Unsurları” terimi ise bir kavram olarak tarafımdan kullanılmıştır. Çekirdek kültür unsurları, sert unsurlardaki semboller tarafından çok çarpıcı bir şekilde dışa vurularak ifâde edilen ve arka-planda duran asıl ve temel kültür unsurlarıdır. Bunlar artık o kültürün “sembolleri” olmaktan ziyâde kurucu unsurları, kültürün bir anlamda kendisini oluşturan elemanlar, ya da başka bir ifâde ile, “kültürel alt-yapı unsurları”dır. Buna göre, bu çekirdek unsurların en başında, o topluma “bağımsız bir sosyal birim bilinci” veren “kimlik unsurları“ gelecektir.

Özetle söylendikte, kültürün çekirdek unsurları, toplumun kendisini diğer toplumlardan ayırdetmesini, yâni kendi farklılığını, “kendisini” belirleyen, “toplumsal benlik” bilincinin sürekliliğini sağlayan temel unsurlardır. Bu farklılık ve süreklilik fonksiyonları açısından,

çekirdek unsurların tahribi, toplumsal benlik bilincini sağlayan sürekliliğin kopmasına ve “toplumsal ben” bilincinin tahribine yol açacaktır.

Kültürün sert unsurları ile çekirdek unsurları, kanâatimce, “**kültürün savunma hatları**”nı oluşturmaktadırlar. Bu savunma hatları çok katı bir şekilde aşılmaz bir set oluşturursa o kültür kendi üstüne kapanacak, anakronikleşecek ve boğulacaktır; ancak, bu savunma hatlarının yıkılması, tahrip edilmesi, çökertilmesi hâlinde bunlarda meydana gelecek tahribat da, doğrudan veya dolaylı olarak, bir **kimlik krizi** hâsıl edecektir.

Sert unsurlar birinci savunma hattıdır. Bu unsurlar aynı zamanda dışta oldukları “manto unsurlar” olarak da anılabilirler. Ancak, sert oldukları için esneklikleri azdır; dökmedemir gibi kırılındırlar; bu yüzden darbeler ve tazyikler karşısında belirli bir eşik değerden sonra kırılırlar. Çekirdek unsurlar ise kültürün ikinci ve en sağlam savunma hattını oluştururlar; hem dökmedemir gibi kırılğan değil çelik gibi esnektirler, hem de basınçlara, gerilmelere ve darbelere, kısacası hâricî zorlamalara karşı daha yüksek bir mukavemete sâhiptirler; ama kültürün beynini, kültürel şifrelerini ve kodlarını taşımaları açısından daha önemlidirler. Bu yüzden, onlarda vuku bulacak bir çökme, kültürün ve hattâ kimliğin de çökmesine sebebiyet verebilir.

Kültürün sert ve çekirdek unsurlarının neler olduğu, tartışmaya açık, çok kesin olmayan bir husus olabileceği gibi her toplumda her zaman aynı da olmayabilir. Ancak, şahsî kanâatimce, çekirdek unsurlar arasında **Din** ve **Dil** birinci dereceden çekirdek unsur olmak statüsünde bulunmaktadırlar ki **Müzik** de bunlara eklenebilir. Burada Din ve Dil'in önemi tartışılmaz derecede bârizdir; ancak, birçok kereler dil'in, din'den de önde gelen bir kimlik unsuru, dolayısıyla da aslî çekirdek unsuru olabildiğini söylemek kabildir. Müzik ise, ruh dünyasının fonetik-estetik olarak manifestasyonu olması hasebiyle, kültürün çekirdeğini oluşturan bir başka unsur olmak durumundadır. Denebilir ki, müziğini kaybetmek, bir toplum için dinini ve dilini ve dolayısıyla kişiliğini/kimliğini kaybetmeye yakın bir tahribat teşkil eder.

Bir toplumun yukarıdan aşağıya yapılacak zorlamalarla “cebrî bir kültür değişimi”ne itilmesinin, ilk aşamalarında kültürün çekirdek unsurlarının doğrudan hedef alınabilmesi son derece zordur. Öncelikle, doğrudan çekirdeğe yönelmiş bir kültür değiştirmesi ameliyesi çok büyük karşı direnç kuvvetleri yaratır. Çekirdek nefsin özüdür; böyle bir darbe, müdâfaa-i nefs'i doğurur. İkincisi de, bu kadar ağır bir kültür tahribatı, bizzat inkilapçılar tarafından da arzu edilmeyebilir. Çünkü netice itibarıyla, bizzat ‘en keskin devrimciler’ de dahil, hiçbir insan, bu kadar derinlere bu kadar kısa bir sürede incek bir darbeye, bu kadar ağır bir kültürel tahribata, bu derece derin bir şoka, bu denli sert bir kültür travmasına tahammül edemez.

... Fakat Türkiye’de bunlar dahi belirli bir nisbette vuku’ bulmuştur.

